

De berechting van wanbedrijven en gecorrectionaliseerde misdaden

Een becommentarieerde keuze van N.I.S.-gegevens

Jaak van Kerckvoorde*

In een vorige bijdrage¹ gaven we algemene criminografische basisinformatie over de activiteiten van de parketten, de onderzoeksgerechten, de politie- en correctionele rechtbanken. Deze gegevens werden grotendeels ontleend aan het door het N.I.S. gepubliceerd 'Statistisch verslag over de bedrijvigheid der hoven en rechtbanken'. Thans wordt uitvoeriger ingegaan op de 'Statistiek der veroordelingen uitgesproken door de correctionele rechtbanken in 1978' en op de in dezelfde N.I.S.-publicatie² gegeven cijfers over de activiteiten van de hoven van beroep, de krijgsraden en het krijgshof.

De correctionele rechtbanken

De analyse-eenheid voor deze statistieken is elke in 1978 door de correctionele rechtbank uitgesproken individuele veroordeling. Gegevens hierover krijgt het N.I.S. via gecodificeerde steekkaarten van de dienst van het strafregister, ressorterend onder het Ministerie van Justitie.

Uit onze vorige bijdrage bleek dat de correctionele rechtbanken zich in 1978 met 79.894 zaken moesten inlaten: 74,9 % daarvan werd in dat jaar afgehandeld.

Zowat de belangrijkste tabel in de thans besproken statistiek is tabel 1, waarin de betichten opgenomen zijn die door de correctionele rechtbanken gevonnist werden, dit gerangschikt naar enerzijds de aard van de misdrijven en anderzijds de uitslag der vervolgingen.

De misdrijven zelf worden vrij gedifferentieerd weergegeven, zij het onder een zeer formele opsplitsing in gecorrectionaliseerde misdaden, wanbedrijven en politie-overtredingen voorzien door het strafwetboek, en in door bijzondere wetten voorziene inbreuken op volgende domeinen: de openbare orde en veiligheid, de volksgezondheid, de handel en nijverheid, de wetten en reglementen met betrekking tot landbouw, dieren, jacht en visvangst, deze omtrent arbeid en sociale voorzorg, en die inzake vervoer, wegenis en verkeer.

* Buitengewoon docent, Afdeling strafrecht, strafvordering en criminologie K.U. Leuven.

1. VAN KERCKVOORDE, J., De rechtspleging in actie. Een geannoteerde selectie uit de N.I.S.-statistieken over de bedrijvigheid van de rechtbanken en hoven, *Panopticon*, 1983, 60-69.

2. Nationaal Instituut voor de Statistiek, *Gerechtelijke statistieken. Correctionele rechtbanken, hoven van beroep, krijgsraden en krijgshof. Jaar 1978*, Brussel, N.I.S., 1982, 6, 182.

Zulke meer juridisch-georiënteerde opsplitsing heeft tot gevolg dat misdrijven in dezelfde sfeer – bijvoorbeeld: vermogensmisdrijven – over verschillende plaatsen versnipperd staan. Menselijke gedragingen met eenzelfde maatschappelijke betekenis vallen in zulke classificatie nauwelijks af te lijnen.³

De vrij uitvoerige vermelding van misdrijven kan de indruk wekken dat het misdrijf de teleenheid vormde. Hier gaat het evenwel over *veroordelingen*. Een telling van de misdrijven gebeurt in de ‘Criminele statistiek’, waarover later meer.

Onder welk misdrijf wordt de veroordeling dan wel vermeld?

Voor de vrijgesprokenen en opgeschorten is dat het misdrijf waarover de beklagde vervolgd werd – bij twee misdrijven neemt men datgene waarvoor men de zwaarste straf kon krijgen (hoogste strafmaximum) –, voor de veroordeelden datgene dat het voorwerp van de veroordeling uitmaakte. Bij vrijspraak én veroordeling telt men alleen dit laatste.

Indien een betichte binnen eenzelfde terechtzitting voor verschillende misdrijven veroordeeld werd, dan wordt hij – zelfs indien er verschillende vonnissen worden uitgesproken – éénmaal geteld, en dit wel voor het misdrijf dat hem de zwaarste straf bezorgde. Bij gelijke straffen neemt men het eerste op het veroordelingsbulletin. Het is duidelijk dat zulke werkwijze voor discussie vatbaar blijft.

Rechters, ambtenaren, veroordeelden, onderzoekers en anderen kunnen sterk verschillende appreciaties hebben omtrent een ordening naar zwaarte van de onderscheidene straffen. Een illustratie van de soms zeer verrassende verschillen tussen aan anderen toegeschreven appreciaties en hun feitelijke opvattingen vindt men bij Bratholm en Hauge.⁴ De methodologische implicaties van dit gegeven worden ten onrechte vaak onderschat, maar het is hier niet de plaats om daarop in te gaan.⁵

Hieronder geven we informatie over de uitspraken der correctionele rechtbanken, in eerste aanleg, respectievelijk in beroep ten aanzien van vonnissen van de politierechtbanken geveld.

Betichten in 1978 door de correctionele rechtbanken gevonnist

63.219

	<i>In eerste aanleg</i>		<i>In beroep</i>		<i>Totaal</i>	
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Vrijgesproken beklaagden	3.478	6,8	3.440	27,8	6.918	10,9
Personen met opschorting	2.777	5,5	–	–	2.777	4,4
Veroordeelden	44.582	87,7	8.942	72,2	53.524	84,7
		100		100		
TOTAAL <i>f</i>	50.837		12.382		63.219	
<i>%</i>	80,4		19,6			100

3. Over het verschil tussen de juridische en de maatschappelijke betekenis van gedrag zie ENSCHEDE, C., Een nieuw handboek, *Delikt en delinkwent*, 1975, 1-6 (4) en VANHOUDT, C., en CALEWAERT, W., *Belgisch strafrecht. Tweede deel*, Gent, Story-Scientia, 1968, 257-684 (555).

4. Vermeld door KUTSCHINSKY, B., *Law, Crime and Legal Attitude*. New Advances in Scandinavian Research on Knowledge and Opinion about Law. Lectures delivered at the Cath. Univ. of Leuven, Copenhagen, Inst. Crimin. Sc. Univ. of Copenhagen, 1976, 37.

5. Zie VAN KERCKVOORDE, J., *Statistieken of statistieken?* Interpretatiekaders, gebruik en misbruik van kwantificerende informatie, met bijzondere aandacht voor de kwantificerende criminografie, Leuven, Acco, 1980, 182 (102-104).

Bekijken we de *in eerste aanleg* uitgesproken vonnissen, opgesplitst volgens aard van het misdrijf, dan geeft dit volgend beeld:

Straftoemeting ten aanzien van een aantal inbreuken: correctionele rechtbank, eerste aanleg, 1978

	Geldboete		Gevangenis- straf		%	TOTAAL Veroor- deelden	
	Voorw.	Niet voorw.	Voorw.	Niet voorw.		f	% t.a.v. totaal in eerste aanleg veroordeelden
Diefstal verzw. omst. (467-472)	0,2	0,8	54,4	44,6	100	2.536	5,7
Misbruik van vertrouwen (491)	0,4	6,6	49,0	44,0	100	257	0,6
Afzetterij (508bis, Wet 23.3.1936)	2,8	32,0	22,3	42,9	100	319	0,7
Familieverlating (391bis)	2,6	8,6	47,5	41,4	100	805	1,8
Oplichting (496)	0,6	9,4	50,7	39,2	100	339	0,8
Valsheid in geschriften (194-197)	0,1	1,0	63,1	35,8	100	1.122	2,5
Diefstal (463-466)	2,8	23,2	44,7	29,3	100	3.670	8,2
Aanranding der eerbaarheid met ge- weld of bedreigingen (div. art.)	0,0	1,2	70,7	28,0	100	164	0,4
Heling (505)	1,2	14,2	57,8	26,8	100	429	1,0
Verkrachting (diverse art.)	0,0	0,0	74,2	25,8	100	124	0,3
Cheques zonder dekking (509bis)	3,7	19,4	51,0	25,8	100	725	1,6
Aanranding der eerbaarh. zonder geweld of bedreigingen (div. art.)	0,4	1,2	73,7	24,7	100	259	0,6
Handel ... verdovende ... stoffen (W. 24.2.1921, K.B. 31.12.1930)	2,1	9,9	66,0	22,1	100	426	1,0
Vernieling waren en afsluitingen	7,0	50,8	24,8	17,3	100	415	0,9
Slagen en verwondingen (398, 399, 400 §1, 410 §1)	7,8	42,5	34,9	14,8	100	3.890	8,7
Belastingen: wetten en reglementen	2,8	64,8	17,6	14,8	100	176	0,4
Dronkenschap (B.W. 14.11.1939)	2,9	76,8	9,5	10,7	100	346	0,8
Verplichte verzekering motor- voertuigen (W. 1.7.1956)	10,9	67,0	13,4	8,7	100	2.209	5,0
Onvrijwillige doding (419)	2,1	8,2	81,2	8,5	100	473	1,1
Onvrijwillige lichamelijke letsels (420)	9,2	83,8	5,1	1,9	100	8.358	18,7
Overspel en medeplichtigheid (387-389)	15,8	84,1	0,1	0,0	100	4.865	10,9
TOTAAL:	8,6	50,9	25,6	14,2	100	31.907	71,6 %

Een meer formeel overzicht naargelang van de juridische categorieën vindt men in onderstaande tabel.

In eerste aanleg door de correctionele rechtbanken gevonniste betichten 50.837

Strafwetboek					Bijzondere wetten				TOTAAL	
	Gecorrection. misdaden		Wanbedrijven		Politieover- treddingen					
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Vrijgesprokenen	344	6,3	2.250	6,9	17	14,7	867	6,8	3.478	6,8
Opschorting	646	11,7	1.709	5,3	6	5,2	416	3,3	2.777	5,5
Veroordeelden	4.511	82,0	28.505	87,8	93	80,2	11.473	89,9	44.582	87,7
		100		100		100		100		
TOTAAL	f	5.501	32.464		116	12.756		50.837		
	%	10,8	63,9		0,2	25,1				100

De veroordeelden werden veroordeeld tot een:

	<i>Strafwetboek</i>		<i>Bijzondere wetten</i>	<i>TOTAAL</i>	
	<i>Gecorr. misdaden</i>	<i>Wanbe- drijven</i>	<i>Politie- overtred.</i>		
	%	%	%	%	%
voorwaardel. geldb.	0,2	7,7	12,9	14,3	8,6
niet-voorwaardel. geldb.	1,1	53,9	78,5	62,5	50,9
voorw. gev. straf	59,4	24,8	8,6	14,6	25,6
gev. straf ≤ 6 maanden	25,3	12,9	—	8,1	12,9
gev. straf > 6 m. ≤ 2 j.	11,3	0,7	—	0,4	1,7
gev. straf > 2 j.	2,7	0,0	—	0,1	0,3
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

Voorzover men zou bijtreden dat vrijheidsstraffen zwaardere sancties zijn dan vermogensstraffen is het duidelijk dat inbreuken op het commune strafrecht veel strenger worden aangepakt dan deze op de bijzondere wetten met strafbepalingen (op de in bijkomende orde uitgesproken straffen gaan we in dit bestek niet in). Overigens geven in verhouding weinig inbreuken op bijzondere wetten aanleiding tot een veroordeling in eerste aanleg. Dit is geheel anders bij de in beroep gevelde vonnissen (tabel 3 statistiek veroordelingen correctionele rechtbanken), daar vormen zulke inbreuken de hoofdbrok.

In tabel 6 van de desbetreffende statistiek worden de *straffen* verder gedifferentieerd, dit evenwel zonder relatering met de aard van het misdrijf, maar wel opgesplitst volgens de onderscheidene arrondissementen en tevens met een onderscheid naargelang het al dan niet recidivisten betreft.

In deze context moge worden vermeld dat het hier niet over de wettelijke recidive of herhaling⁶ gaat. Hier wordt als recidivist beschouwd: de veroordeelde die op het ogenblik waarop hij het strafbaar feit pleegde al een correctionele straf opgelopen had of politiestraffen gekregen had die, samengevoegd, het peil van een correctionele straf bereikten. Ook hier doen zich bij de concrete tellingen moeilijkheden voor die niet op een geheel bevredigende wijze kunnen worden opgelost.

In de 'criminele statistiek' wordt aan het begrip recidive een andere inhoud gegeven, maar daarover meer in een volgende bijdrage.

Uit volgend aan tabel 6 ontleend overzicht blijkt ondermeer dat – voorzover gevangenisstraffen zwaarder zijn dan geldboetes – recidivisten harder worden aangepakt.

6. Zie VANHOUDT, C. en CALEWAERT, W., o.c., 580-611.

	<i>Eerstgestraften</i>		<i>Recidivisten</i>		<i>TOTAAL</i>	
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Voorw. geldb. < 26 F	79	0,4	17	0,1	96	0,2
Voorw. geldb. ≥ 26 F	2.529	13,1	1.222	4,8	3.751	8,4
Niet-voorw. geldb. < 26 F	288	1,5	128	0,5	416	0,9
Niet-voorw. geldb. ≥ 26 F	10.884	56,2	11.371	45,0	22.255	49,9
Voorw. gev. straf < 8 d.	1	0,0	—	—	1	0,0
Voorw. gev. straf 8 d. — < 1 maand	789	4,1	1.334	5,6	2.123	4,8
Voorw. gev. straf 1 m. — < 3 m.	1.718	8,9	3.187	12,6	4.905	11,0
Voorw. gev. straf 3 m. — < 6 m.	873	4,5	1.451	5,7	2.324	5,2
Voorw. gev. straf 6 m. — 2 j.	813	4,2	1.263	5,0	2.076	4,7
Niet-voorw. gev. straf < 8 d.	1	0,0	6	0,0	7	0,0
Niet-voorw. gev. straf 8 d. — < 1 m.	170	0,9	776	3,1	946	2,1
Niet-voorw. gev. straf 1 m. — < 3 m.	571	3,0	2.236	8,9	2.807	6,3
Niet-voorw. gev. straf 3 m. — < 6 m.	229	1,2	1.153	4,6	1.382	3,1
Niet-voorw. gev. straf 6 m.	132	0,7	457	1,8	589	1,3
Niet-voorw. gev. straf > 6 m. — < 2 j.	150	0,8	458	1,8	608	1,4
Niet-voorw. gev. straf 2 j.	47	0,2	106	0,4	153	0,3
Niet-voorw. gev. straf > 2 j. — < 5 j.	34	0,2	74	0,3	108	0,2
Niet-voorw. gev. straf 5 j. en meer	11	0,1	24	0,1	35	0,1
		100		100		
TOTAAL <i>f</i>	19.319		25.263		44.582	
<i>%</i>	43,3		56,7			100

Tabel 2 van de hier behandelde statistiek geeft, per gerechtelijk arrondissement, informatie over het aantal en de duur van de in eerste aanleg verleende uitstellen.

Opvallend zijn de verschillen in aanpak: waar bijvoorbeeld in het arrondissement Doornik nagenoeg altijd de maximumduur van vijf jaar gehanteerd wordt, gebruikt men in Oudenaarde een 'standaardduur' van drie jaar, terwijl we voor nog andere correctionele rechtbanken een eerder normale verdeling van één tot vijf jaar aantreffen.

Helaas is hier geen relatering met de aard en ernst van het misdrijf mogelijk, noch blijkt in welke gevallen het om een vrijheidsstraf, dan wel om een geldboete met uitstel gaat. Het gebruik van een open categorie, en de afrondingsregels — op het effect waarvan de lezer van de N.I.S.-publicatie geen zicht heeft — maken de berekening van een gemiddelde uitstelduur en van de standaarddeviatie als spreidingsmaat mogelijk wat minder precies. Toch geven ze vermoedelijk een vrij betrouwbare basis voor een latere vergelijking met andere jaren.

Aantal en duur van de verleende uitstellen

Duur	f	%	
(1)			
1 jaar	577	3,8	3 jaar 8 maanden
2 jaar	171	1,1	
3 jaar	8.786	57,5	Standaardafwijking: 13,26
4 jaar	43	0,3	
5 jaar	5.695	37,3	
	<u>15.276</u>	<u>100</u>	

(1) In de N.I.S.-publicatie worden ten onrechte vier uitstellen gelijk of kleiner dan zes maanden vermeld.

Bij deze tabel moge worden verwezen naar enkele publikaties die uitvoerig ingaan op de met uitstel verleende straffen⁷.

Hoeveel voorwaardelijk veroordeelden hervielen en kregen daarvoor in 1978 een nieuwe correctionele (of criminele) straf?

uitstel: 15.276

hervallen
veroordeelden: 1.588

In 1978 werden door de correctionele rechtbanken 15.276 beklaagden tot een straf met uitstel van de tenuitvoerlegging veroordeeld. Gezien de voorafgaande vier jaren gemiddeld een 16.166 personen een straf met uitstel kregen betekent dit grosso modo dat zo'n 10 % van de voorwaardelijk veroordeelden binnen de uitsteltermijn hervalt en daarvoor een nieuwe veroordeling oploopt.

Krijgsraden en Krijgshof

Een aantal strafrechtelijk meerderjarigen verschijnen omwille van inbreuken voor *militaire* rechtbanken. Gegevens over hun straftoemeting vindt men in tabel 9 van de hier bekeken N.I.S.-publicatie.

Deze tabel is tamelijk gelijkend op de eerste tabel voor de correctionele rechtbanken en er worden ook dezelfde indelingscriteria voor gebruikt. De verschillen liggen hem vooral in het feit dat thans inbreuken op het militair strafwetboek aan de misdrijvenlijst toegevoegd werden, er is sprake van andere bijkomende straffen – zoals: afzetting – en er is binnen de vrijheidsstraffen van hoogstens twee jaar geen differentiatie inzake de duur van de vrijheidsberoving meer. Verder is er geen aanvullende tabel met meer gedifferentieerde informatie over de opgelegde straffen. Toch even enkele cijfers, gecompleteerd met de corresponderende informatie omtrent de correctionele rechtsmachten.

7. BASLER-PIERSON, M.-C., *La probation en Belgique. Premier bilan quinquennal*, Brussel, Bruylant, 1980, 366; KLOECK, K. en VAN GEEL, H., *Probatie als vorm van pré-pénitentiaire 'hulpverlening' aan sociaal gehandicapte volwassenen*, Brussel, Diensten van de eerste minister (onderzoek marginalisering en welzijnszorg, rapport 15 L), 1978, 156 + bijl.; VAN GEEL, H., *Probatie: hulpverlening of controle?*, in: LAMMERTIJN, F., e.a., *Meer kansen voor kansarmen. Een sociologisch onderzoek naar de welzijnszorg in Vlaanderen*, Zele, D.A.P.-Reinaert uitgaven, 1979, 255 (205-223).

Krijgsraden en krijgshof: eindveroordelingen in 1978, aangevuld met informatie omtrent de correctionele rechtbanken.

	<i>Krijgsraden en Krijgshof</i>		<i>Correction. rechtb. eerste aanleg</i>	
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Aantal vrijspraken	43	1,3	3.478	6,8
Aantal opschortingen	133	4,0	2.777	5,5
Aantal veroordelingen	3.147	94,7	44.582	87,7
	<u>3.323</u>	<u>100</u>	<u>50.837</u>	<u>100</u>
		<i>%</i>		<i>%</i>
– voorw. geldb.		4,5		8,7
– niet-voorw. geldb.		31,7		50,9
– voorw. vrijh. straf.		36,6		25,6
– niet-voorw. vrijh. straf.		27,4		14,9

Hoven van Beroep

In 1978 verschenen voor de hoven van beroep 5.691 betichten (in feite gaat het over individuele veroordelingen, zoals bij de tabellen voor de correctionele rechtbanken).

Van hen werd 21 % vrijgesproken en 79 % veroordeeld.

In tabel 8 – waarop we niet in extenso ingaan – worden zij vermeld volgens misdrijf, en volgens rechtsprekende instantie. Er is helaas geen informatie over strafaard en strafmaat, noch over de aard van de partij(en) die beroep aantekende(n). Evenmin is er enige aanduiding over de eventuele verschillen in bestrafing tussen het vonnis in eerste aanleg en dit in beroep.

Tot zover de weergave van cijfergegevens uit de N.I.S.-statistieken over de correctionele rechtbanken, de hoven van beroep, de krijgsraden en het krijgshof over het kalenderjaar 1978. Volledigheidshalve kan worden vermeld dat in enkele hier niet weergegeven tabellen een differentiatie volgens gerechtelijk arrondissement gegeven wordt, dit evenwel met verlies van gedetailleerde informatie over strafaard en strafmaat, en soms ook over de gevonnisse misdrijven.